

นโยบายและการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ในยุคโลกาภิวัตน์

The Policy and Educational Management of Thai Sangha In the Globalization Era

สุริยา รักษาเมือง*
ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง**
ดร.สะอาด บรรจงเจริญ***
ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา นโยบายและการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีสหสัมพันธ์กับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ 3) เสนอตัวแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ โดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธีทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยเลือกผู้มีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง จากผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย เครื่องมือคือการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการตีความ การวิจัยเชิงปริมาณใช้ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน จำนวนตามสูตรของ ทาโร ยามาเน่ เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มแบบชั้น ภูมิและการสุ่มอย่างง่ายจากนักศึกษา 6 กลุ่ม เครื่องมือเป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 4 ระดับ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ

เชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1) นโยบายการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุดดังนี้ ด้านการจัดการ ด้านงบประมาณ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการวิจัยและด้านการบริหารวิชาการ ส่วนการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากและเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ดังนี้

ด้านรูปแบบวิธีการสอน ด้านหลักสูตร ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

2) ปัจจัยที่มีสหสัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

** อาจารย์ที่ปรึกษา

ด้วย นโยบายการจัดการ นโยบายการวิจัย นโยบายงบประมาณ การบริหารจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการอาคารสถานที่ การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดสรรงบประมาณ และปัจจัยด้านบุคลากรทางการศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่ และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรผันของการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ได้ร้อยละ 65.10

3) ตัวแบบการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ มีเนื้อหาและขั้นตอนดังนี้ 1) การกำหนดนโยบาย ประกอบด้วย นโยบายการจัดการ และนโยบายงบประมาณ 2) การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การบริหารจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการอาคารสถานที่ และการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) การจัดสรรงบประมาณ 4) การบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคลากรทางการศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่ ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยมีวิปัสสนากรรมฐานเป็นแกนกลางของหลักสูตรทุกระดับ

คำสำคัญ: นโยบาย การบริหารจัดการ การศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ยุคโลกาภิวัตน์

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the policy and educational management of Thai Sangha in the globalization era 2) to study the factors correlating the educational management of Thai Sangha in the globalization era and 3) to propose a model of educational management of Thai Sangha in the globalization era. The approach of this research was a mixed methods of the qualitative and quantitative research. The qualitative research

used the participants for 25 key informants who were the experts in education of Thai Sangha. The tool for data collection was in-depth interviewing and data were analyzed by using content analysis and interpretation from the 6 groups of students which selected by stratified random sampling and sample random sampling. The quantitative research was conducted by studying the samples of 400 respondents. The sample size derived from the Taro Yamane's formula. The tool used for data collection was a 4 level rating scale questionnaire at reliability level of 0.96. Statistics used to analyze data were percentage, mean, standard deviation and stepwise multiple regression analysis.

The research findings were as follows:

1) The policy of education of Thai Sangha in the globalization era in overall were at a high level and ranked from the highest mean to the lowest mean were the management aspect, the budget aspect, the human resource development aspect, the research aspect and the academic management aspect. The educational management of Thai Sangha in the globalization era in overall consisted of the curriculum management, the media and teaching material management, the model and teaching methods management, the buildings and places management and the information technology management.

2) The factors correlating the educational management of Thai Sangha in the globalization era comprising the management policy, the research policy, the budget policy, the curriculum management, the building and

places management, the information technology management, the budget allocation and the factor of educational personnel comprising the administrators, teachers, students and personnel. All elements explained the variability of criteria for educational management of Thai Sangha in the globalization era at 65.10percent.

3) The model of educational management of Thai Sangha in the globalization era comprising the content and steps as 1) the policy formulation composed of the management policy and the budget policy 2) the management composed of the curriculum management, the building and places management and the information technology management 3) the budget allocation and 4) the educational personnel management composed of the administrators, the teachers, the students and the personnel. These relevance factors should be a driving mechanism the Thai Sangha curriculum which the Vipassana meditation was a main content of all curriculums.

Keywords: Policy, Management, Educational of Thai Sangha, Globalization Era

บทนำ

การศึกษาในทางพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่มีบทบาทต่อสาธารณะเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระสงฆ์เป็นบุคลากรทางศาสนาที่มีความรู้ความสามารถที่จะไปบริการแก่สาธารณะในระดับชุมชนประเทศชาติและโลก เมื่อเป็นเช่นนั้นการศึกษาทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นมิติที่มีบทบาทสำคัญต่อประชาชนชาวโลก โดยที่พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตน

ตามศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและเป็นที่พึ่งพาให้กับประชาชน ดังนั้น การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิชาชีพรัฐประศาสนศาสตร์ เพราะการให้บริการสาธารณะคือหลักการทางจริยธรรมที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้มีความรักความสามัคคีเพื่อรักษาสันติภาพของโลก เพราะการบริการสาธารณะดังกล่าวเป็นบทบาทของพระสงฆ์ ซึ่งนั่นเป็นส่วนสำคัญของสาขาวิชาชีพรัฐประศาสนศาสตร์

ในปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย มีได้มีแต่เพียงการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีเท่านั้น มีทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ การศึกษาเฉพาะพระอภิธรรม การศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ สำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีในปัจจุบันนี้ ที่ต้องเดินไปตามกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ.2548 ที่ผู้บริหารจะต้องไตร่ตรอง ใคร่ครวญในการจัดระบบจัดระเบียบให้ได้ดี เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ถ้าผิดพลาดพลั้งไปอาจสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งระบบ (สนามหลวงแผนกบาลี, 2553: 7-10) อย่างไรก็ตามการศึกษาของคณะสงฆ์ทุกด้านมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้ศึกษาให้มีปฏิภาที่นำเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและมีสติปัญญา มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้พร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551: คำปรารภ)

ดังนั้น การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่ทุกส่วนจึงมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ต่างกันออกไป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยหากจะมองในภาพรวม ก็ยังถือว่าประสบปัญหาอยู่บ้าง เพราะการศึกษาในแต่ละส่วนมีจุดยืนของตนและเน้นการ

ศึกษาค้นหาข้อมูลด้านการศึกษาให้ครบทุกด้านใช้เวลาในการศึกษาไม่น้อย เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งการศึกษาออกเป็น 8 ระดับ ตั้งแต่ประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ.9 ใช้เวลาอย่างน้อยที่สุด 8 ปี ซึ่งจะต้องเรียนควบคู่กันไปกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หากสอบไม่ผ่านในปีนั้นก็ถือว่าตกต้องเรียนซ้ำชั้น เมื่อศึกษาจบทั้ง 8 ระดับชั้น คือ ศึกษาจบ ประโยค ป.ธ.9 ก็จะมีวุฒิเทียบเท่ากับปริญญาตรีของการศึกษาทางโลก ผู้ที่ศึกษาจบ จะมีความรู้แตกฉานในด้านบาลีภาษา สามารถแปลพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาต่าง ๆ ได้ แต่ก็ยังขาดความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ทางโลก ซึ่งควรแก่การศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์

จากปัญหาดังกล่าว ผนวกกับบริวารัฐประศาสนศาสตร์เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับสหวิชา ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นยุคที่ระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นรูปแบบเดียวกัน บูรณาการกัน และพึ่งพิงกันและกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่า นโยบายและการบริหารจัดการ เป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์หากนโยบายและการบริหารจัดการเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ช่วยสนับสนุน จะส่งผลให้การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์มีคุณภาพมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องนโยบายและการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ โดยคาดว่าผลจากการศึกษานี้จะทำให้เกิดรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมอันจะเกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งสามารถผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถครบทุกด้าน เป็นผู้นำด้านจิตใจของประชาชน และรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นเป็นปึกแผ่นชั่วกาลนาน

โจทย์วิจัย

1. นโยบายและการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์เป็นอย่างไร
2. ปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์
3. รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายและการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์
3. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้เชี่ยวชาญและนักศึกษาด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแต่ละส่วน ซึ่งแบ่งกลุ่มของประชากรได้ 2 กลุ่ม ดังนี้คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เลือกผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าสำนักเรียน/สำนักศาสนศึกษา อาจารย์ใหญ่สำนักเรียน/สำนักศาสนศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยสงฆ์ผู้สำเร็จเปรียญธรรมเก้าประโยค นักศึกษาผู้กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และนักศึกษาผู้กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสงฆ์ รวม 25 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเลือกกลุ่มตัวอย่างจาก 6 กลุ่มด้วย

วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ตามสัดส่วนของประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ กลุ่มนักศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม กลุ่มนักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกลุ่มนักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ กลุ่มนักศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กลุ่มนักศึกษาธรรมภาคปฏิบัติ และกลุ่มนักศึกษาพระอภิธรรมจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 19,386 คนใช้สูตรของ Yamane (Taro Yamane, 1973: 725) ในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ตามสูตร ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบบมาตราประเมินค่า 4 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ของเบสท์ (Best. 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2536: 11) มากที่สุด มาก ปานกลาง และน้อย ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.96

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ผลเชิงเนื้อหา ประกอบด้วย การแปรผล การตีความ

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และค่าร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Multiple Regression Analysis: MRA)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นโยบายและการบริหารจัดการ การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยแยกเป็นประเด็นที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

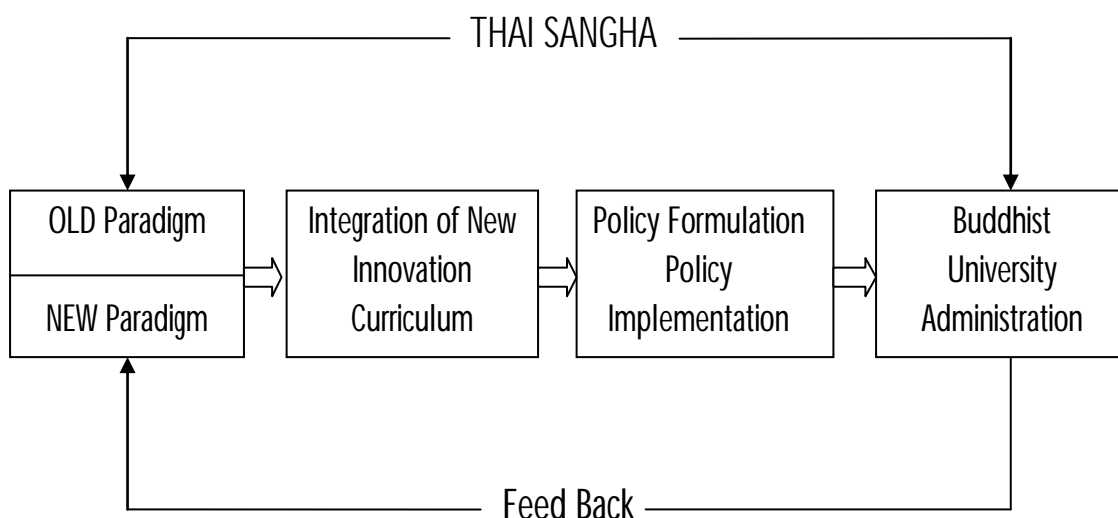
1) นโยบายการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.260 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.310 รองลงมาด้านงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.286 ด้านการพัฒนาบุคลากรมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.294 ด้านการวิจัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.249 และด้านการบริหารวิชาการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.321 ตามลำดับ ส่วนการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.241 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านรูปแบบวิธีการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.214 รองลงมาด้านหลักสูตรมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.302 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.239 ด้านอาคารสถานที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.195 และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.254 ตามลำดับ

2) ปัจจัยที่มีสหสัมพันธ์กับการบริหารจัดการ การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย นโยบายการจัดการ นโยบายการวิจัย นโยบายงบประมาณ การบริหารจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการอาคารสถานที่ การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดสรรงบประมาณ และปัจจัยด้านบุคลากรทางการศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่ และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรผันของการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ได้ร้อยละ 65.10

3) ตัวแบบการบริหารจัดการการศึกษาของ คณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ มีเนื้อหาและขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดนโยบาย ประกอบด้วย นโยบายการจัดการ และนโยบายงบประมาณ 2) การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การบริหารจัดการหลักสูตร การบริหาร

จัดการอาคารสถานที่ และการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) การจัดสรรงบประมาณ 4) การบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคลากรทางการศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์

จากตัวแบบการบริหารจัดการการศึกษาของ คณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์นั้น สร้างจากการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ได้องค์ ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการศึกษาให้มี ประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีสมรรถนะขีดความสามารถสูง คณะสงฆ์ไทยโดยการนำของมหาเถรสมาคม เป็นหน่วย งานหลักของคณะสงฆ์ไทยที่มีบทบาทสำคัญต่อการ จัดการศึกษาในมิติใหม่ ตั้งแต่กระบวนการแรก เป็นต้นไป กล่าวคือตั้งแต่การออกแบบหลักสูตรโดยใช้ หลักสูตรเดิมของคณะสงฆ์ (OLD Paradigm) เป็น ฐานเสริมด้วยการศึกษาแนวใหม่ (NEW Paradigm) ให้เป็นหลักสูตรใหม่ของคณะสงฆ์ที่ผ่านกระบวนการ บูรณาการแล้ว (Integration of New Innovation Curriculum) จากนั้นกำหนดนโยบาย (Policy

Formulation) ให้สอดคล้องกับสภาพการจัดการ ศึกษาของคณะสงฆ์แนวใหม่ และนำนโยบายไปสู่การ ปฏิบัติ (Policy Implementation) ผ่านการบริหาร จัดการโดยระบบมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ (Buddhist University Administration) ซึ่งการจัดการศึกษาตาม ตัวแบบ จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของผู้เรียนให้มี สมรรถนะขีดความสามารถเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการ ดำรงมั่นของพระพุทธศาสนาในอนาคต

อภิปรายผล

การวิจัยนโยบายและการบริหารจัดการการ ศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ผู้วิจัยจะ ได้อภิปรายผลของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการ วิจัย ดังนี้

1. นโยบายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย นโยบายด้านการจัดการ นโยบายด้านการวิจัย นโยบายด้านบริหารวิชาการ นโยบายด้านการพัฒนาบุคลากร และนโยบายด้านงบประมาณ นโยบายด้านต่าง ๆ นี้มีส่วนในการพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีสมรรถนะขีดความสามารถเพิ่มมากขึ้น ส่วนการบริหารจัดการประกอบด้วย การบริหารจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน การบริหารจัดการรูปแบบวิธีการสอน การบริหารจัดการสถานที่ และการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศโดยที่นโยบายและการบริหารจัดการนั้น สามารถนำมาเป็นกรอบการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ ปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยให้มีคุณภาพในระดับสากล โดยสร้างเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยส่งเสริมการศึกษาด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เร่งรัดให้พระสงฆ์ไทยได้ศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาทุกรูป ขยายการศึกษาออกสู่ภูมิภาคให้ทั่วถึง ปฏิรูปครูสอนยกระดับครูสอนให้มีวิทยฐานะเท่าเทียมกับนานาชาติ และในส่วนที่ควรจัดให้มีและเป็นไปได้ คณะสงฆ์ควรมีนโยบายให้พระภิกษุสามเณรเรียนฟรีจนถึงระดับปริญญาตรี โดยที่บริหารทุนในการจัดการศึกษาจากศาสนสมบัติกลาง พระเฉลิมชาติ ชาทิวโร (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยก็ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า คณะสงฆ์ควรมีนโยบายในการบริหารจัดการงบประมาณที่เกิดขึ้นจากศาสนสมบัติ เช่น ที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินวัดกร้างอย่างจริงจัง ด้วยการตั้งธนาคารพระพุทธศาสนา หรือมูลนิธิรวมหรือกองทุนรวมขึ้นมาบริหารจัดการรายได้ ซึ่งรายได้หลักจากงบประมาณส่วนนี้ควรนำมาพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ในด้านการบริหารจัดการหลักสูตร คณะสงฆ์ไทยควรมีหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ โดยที่รัฐควรมีบทบาทในการจัดการหลักสูตรร่วมกับคณะสงฆ์ให้หลักสูตร

มีความหลากหลายซึ่งจะเป็นการจัดการศึกษาในเชิงบูรณาการซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเฉลิมชาติ ชาทิวโร ที่ได้เสนอแนวทางในการบริหารต่อผู้บริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยว่า ในส่วนของหลักสูตรควรสร้างหลักสูตรใหม่ซึ่งบูรณาการระหว่างการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี นักธรรม และปริยัติสามัญ ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เพราะการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยไม่จะเป็นการศึกษาในด้านใด ก็ล้วนแล้วแต่ต้องยึดหลักพระธรรมวินัยทั้งสิ้น เมื่อบูรณาการหลักสูตรโดยใช้นักธรรมบาลีเป็นฐาน ไม่ว่าจะศึกษาวิชาการด้านใด ก็จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม เพราะผู้ศึกษาได้ศึกษาพระธรรมวินัยเป็นพื้น เพราะโดยความเป็นจริงแล้วการศึกษาเพียงด้านเดียวไม่สามารถจะพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีความสมบูรณ์ได้ แม้แต่การศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ถึงแม้จะเป็นการศึกษาพระธรรมในรูปของภาษาไทยที่สามารถสื่อสารให้ผู้เรียนเข้าใจในหลักธรรมได้ง่าย และได้ผลมาแล้วในอดีตก็ตาม แต่ในยุคโลกาภิวัตน์ยังถือว่าไม่สอดคล้องกัน ดังนั้นจึงควรมีการบูรณาการโดยยึดหลักธรรมเป็นฐานเดิมปรับปรุงในส่วนที่จะเป็นไปได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพจน์ สุวโจ (2545) ที่ได้ศึกษาเรื่องการประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี พบว่า โครงสร้างของหลักสูตรไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงได้ อีกทั้งคับแคบและจำกัดด้านเดียว และได้ให้ข้อเสนอว่าควรปรับโครงสร้างใหม่ให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับเวลาเรียน ลดส่วนที่ไม่จำเป็น เพิ่มวิชาการสมัยใหม่เข้ามา เน้นให้มีการคิดวิเคราะห์มากขึ้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาเฉพาะในส่วนใดส่วนหนึ่งด้านเดียวโดยไม่เชื่อมโยงกับการศึกษาด้านอื่น ๆ จะไม่สามารถพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนาได้ดีเท่าที่ควร เช่นกับการศึกษาในเชิงบูรณาการตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการ

ศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย นโยบายการจัดการ นโยบายการวิจัย นโยบายงบประมาณ การบริหารจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการสถานที่ การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดสรรงบประมาณ ในส่วนบุคลากรทางการศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่ และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรผันของการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ได้ร้อยละ 65.10 โดยที่ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์มากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากคณะสงฆ์ต้องปฏิรูปการศึกษาหรือปรับปรุงพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ ควรจะพิจารณาจากปัจจัยเหล่านี้เป็นสำคัญ ซึ่งในปัจจุบันคณะสงฆ์ก็ได้พัฒนาระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในระดับหนึ่ง แม้การสอบบาลีสนามหลวงก็มีการพัฒนามาโดยลำดับจากการสอบปากเปล่ามาเป็นสอบข้อเขียน จากนั้นก็พัฒนาปรับปรุงหลักสูตรและปรับระดับชั้นเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาการ และในปัจจุบันก็มีการปรับระบบการสอบให้มีการเก็บคะแนนเพื่อสอบซ่อมได้ แต่ในยุคโลกาภิวัตน์ในส่วนของนโยบาย การบริหารจัดการ ต้องมีการปรับเพื่อให้เหมาะสมที่สุด เพราะบุคลากรที่จะเข้ามาสู่ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ก็คือ พุทธศาสนิกชน เมื่อการศึกษาในฝ่ายโลกพัฒนาไปไกลจึงทำให้เขาเหล่านั้นคุ้นและชินกับระบบการศึกษาในฝ่ายโลกมากกว่า จนเป็นเหตุให้เขาเลือกที่จะศึกษาในระบบการศึกษาของฝ่ายโลกมากกว่าที่จะเข้ามาศึกษาในระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย เมื่อเป็นเช่นนี้คณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องให้การสนับสนุนส่งเสริมและร่วมกันผลักดันการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น พระสุวรรณฐา อินทริยสวโร (2552) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทยกับคณะสงฆ์ในประเทศกัมพูชา ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการที่สอดคล้องกันว่า ทางคณะสงฆ์และรัฐบาล

ควรสนับสนุนพระสงฆ์สามเณร ให้มีโอกาสไปศึกษาวิชาการต่าง ๆ ทุกระดับทั้งในและต่างประเทศ ส่งผลต่อสมณศึกษาได้เป็นกำลังสำคัญของการสืบทอดอายุพระศาสนาต่อไปซึ่งในปัจจุบันพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้นำด้านจิตใจให้กับสาธุชนทั่วไป เมื่อบทบาทอันสำคัญนี้สังคมได้มอบให้กับพระสงฆ์แล้ว ก็เท่ากับว่าพระสงฆ์ได้มีเวทีที่จะแสดงออกถึงศักยภาพของตน ในการพัฒนาชุมชนประเทศชาติต่อไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไพสิทธ์ สัตยาวุธ (2542) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท กรณีพระเทพสิมามรณ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาของพระเทพสิมามรณ เน้นเป้าหมายที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้หลักการพัฒนาในรูปแบบของการให้การศึกษาเพื่อกระตุ้นให้คนได้รู้จักคิดทำ และแก้ปัญหาได้ด้วยตัวเอง วิธีการพัฒนาของท่านจะมุ่งเน้นให้สอดคล้องกับนโยบายของพระสงฆ์และบ้านเมืองโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ใช้การประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมแก้ปัญหาในงาน ดังนั้น ระบบการจัดการศึกษาที่ดีที่จะสามารถขัดเกลาจิตใจและสามารถพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถได้นั้น ลำพังคณะสงฆ์เองไม่สามารถให้เกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยความร่วมมือกันหลายฝ่ายดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

3. ตัวแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย 1) การกำหนดนโยบาย ได้แก่ นโยบายการจัดการและนโยบายงบประมาณ 2) การบริหารจัดการ ได้แก่ การบริหารจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการสถานที่ การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) การจัดสรรงบประมาณ 4) การจัดบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่ จะเห็นได้ว่าตัวแบบการจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญคือ นโยบาย การบริหารจัดการ บุคลากร และงบประมาณ โดยที่ 4 ส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการ

การศึกษาของคณะสงฆ์ ส่วนที่สำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาคือ การบริหารจัดการหลักสูตร ส่วนอื่น ๆ เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรที่จะเข้ากับยุคโลกาภิวัตน์ได้ดีที่สุดควรเป็นหลักสูตรที่บูรณาการการศึกษาโดยการนำเอาจุดเด่นของการศึกษาแต่ละด้านมาผนวกเป็นหลักสูตรที่ทรงค่าที่มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไปตามหลักของการศึกษาทางพระพุทธศาสนา คือ ปรัชญา ปฏิบัติ ปฏิเวธ ด้านการปฏิบัติหมายถึงกิจกรรมที่จะพึงทำในเนื้อหาวิชาการนั้น ๆ และที่สำคัญยิ่งซึ่งขาดไม่ได้คือ วิปัสสนากรรมฐานจะต้องมีในหลักสูตรนั้น ๆ เพราะการปฏิบัติคือหัวใจสำคัญของการศึกษาทางพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์จะต้องให้ความสำคัญกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นอันดับต้น ๆ ในประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเฉลิมชาติ ชาทิวโร (2551) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พบว่า สิ่งที่ผู้บริหารองค์กรการศึกษาของคณะสงฆ์จะต้องเร่งรัดจัดทำคือ จัดตั้งสถาบันพัฒนาการศึกษาเฉพาะทางขึ้นภายในมหาวิทยาลัย เช่น สถาบันพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคมไทย สถาบันวิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือสถาบันพัฒนาภาษาของภิกษุสามเณร เป็นต้น เพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการพระพุทธศาสนา ซึ่งในขณะเดียวกันก็อาจจะเป็นการนำรายได้เข้าสู่มหาวิทยาลัยอีกทางหนึ่ง และควรส่งเสริมการออกมามีบทบาททางสังคมอย่างจริงจัง กล่าวคือ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ควรนำบุคลากรที่มีความโดดเด่นออกมาชี้ผิด

ชี้ถูกให้แก่สังคมโดยยืนอยู่บนหลักพุทธธรรม มิใช่มีเพียงแต่ผู้บริหารระดับสูงที่สามารถกระทำได้ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น คณะสงฆ์ทุกภาคส่วนต้องออกมาช่วยกันขับเคลื่อนระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่งไม่ได้หมายความว่าปรับเปลี่ยนจนสูญเสียอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดั่งามไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัย จะทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอุดมไปด้วยทรัพยากรบุคคลที่ทรงภูมิความรู้ที่สามารถจะครองตนเองอยู่ได้และเป็นผู้นำทางด้านจิตใจให้กับประชาชนได้อย่างดีเยี่ยมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยเรื่องนโยบายและการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นงานวิจัยเรื่องใหม่ที่ยังไม่มีผู้ศึกษา ควรมีการวิจัยในเรื่องนี้เพิ่มมากขึ้น เพื่อนำผลการวิจัยไปสู่การปรับปรุงรูปแบบของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยให้เหมาะสมที่สุดสำหรับยุคโลกาภิวัตน์
2. งานวิจัยเรื่องนี้เป็นเพียงการวิจัยในกรอบกว้าง ๆ ยังไม่ใช้การสร้างหลักสูตร ดังนั้น ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ให้เหมาะสมที่สุดในยุคโลกาภิวัตน์
3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศอื่น ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา เพื่อทราบรูปแบบของการศึกษาของประเทศต่าง ๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

บรรณานุกรม

- ชาย โพธิ์สิตา. (2552). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยคุณภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). **คู่มือบัณฑิตศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2541). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัยเล่ม 1**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระเฉลิมชาติ ชาทิวโร (อิทธะรงค์). (2551). **ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาศึกษาของคณะสงฆ์ไทย**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพจน์ สุวโจ (พยัคฆ์ พิตยางกูร). (2545). **การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม: ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาไพสิทธ์ ลัตยาวุธ. (2542). **บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท: ศึกษากรณีพระเทพสิมามารถกับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระสุวรณ์ฐา อินทริยสวโร (ลีม). (2552). **ศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาคณะสงฆ์ในประเทศไทย กับคณะสงฆ์ในประเทศกัมพูชา**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สนามหลวงแผนกธรรม. (2548). **เรื่องสอบธรรมของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ.2552**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สนามหลวงแผนกบาลี. (2553). **เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี**. กรุงเทพฯ: อาทรการพิมพ์.
- Yamane, Taro. (1970). **Statistic: An Introductory Analysis**. Tokyo: Harper International Edition.
- _____. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. (Third edition). New york: Harper and Row Publication.